

Ο «εφήμερος» λόγος του Κ.Θ. Δημαρά

Του ΒΑΣΙΛΗ Κ. ΚΑΛΑΜΑΡΑ

Η επιφυλλιδογραφία παρά το εφήμερον της γραφής της δεν παύει ποτέ να διαθέτει την αμεσότητα του αισθήματος του γράφοντος. Χωρίς κατ' ανάγκην να είναι επικεντρωμένη σε συμβάντα και γεγονότα της εποχής, πάντως βρίσκει αφορμή σ' αυτά και είτε τα σχολιάζει είτε τα πάει ένα βήμα πιο πέρα, διδάσκοντας ήθος. Ακόμη και αν η άρνηση επιλοχωρεί, ακόμη και τότε δεν σβήνονται ποτέ από τη συλλογική αναγνωστική μνήμη ως τεκμήρια συνειδησιακής περιπέτειας. Πόσω μάλλον, όταν το κείμενο έχει την υπογραφή του συστηματικού φιλόλογου Κωνσταντίνου Θ. Δημαρά.

Στους δύο τόμους, με τον τίτλο «Σύμμικτα, Δ'». Λόγια περί μεθόδου» έχουμε συγκεντρωμένες τριακόσιες μία επιφυλλίδες του Κ.Θ. Δημαρά (1904-1992), τις οποίες επέλεξε ο εκλιπών ιστορικός Φίλιππος Ηλιού (1931-2004) από ένα σώμα, που αριθμεί πάνω από δύο χιλιάδες (συγκεκριμένα 2.092). Η τελική επιμέλεια ανατέθηκε στην Πόπη Πολέμη, η οποία συνέχισε το έργο που άφησε στη μέση ο Φίλιππος Ηλιού. Οι δύο τόμοι (Τόμος Πρώτος 1931-1963 & Τόμος Δεύτερος 1964-1989), λινδονται με κουβερτούρα, είναι μία συνεκδοχή του Μουσείου Μπενάκη και του Μορφωτικού Ιδρύματος Εθνικής Τραπέζης (συνολικά 1.179 σελίδες, τιμή 70 €).

Η παρουσία του εισηγητή του όρου «Ελληνικός Διαφωτισμός» υπήρξε εβδομαδιαία και συστηματική, από το 1931 ως το 1991, ολόκληρα εξήντα χρόνια. Αρχικά από τις στήλες της «Πρώτης» και της «Πολιτείας» (1931-1932) και δεν άργησε να επιμείνει στην επιλογή του να συνεργαστεί με το «Ελεύθερον Βήμα» (1936-1944) και στο μετονομασμένο «Το Βήμα» (1945-1991).

Ο υπότιτλος «Λόγια περί με-

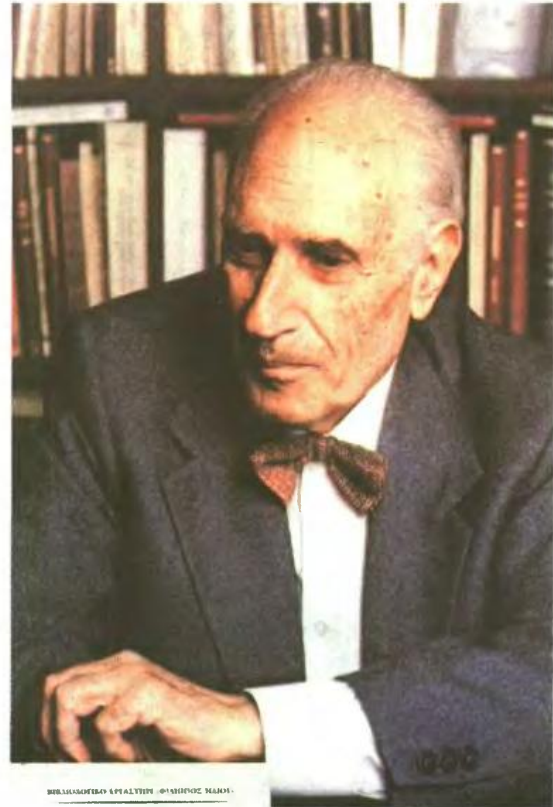
θόδου» ήταν δημαρική ιδέα που υιοθέτησε ο Φίλιππος Ηλιού, αφού τα «Σύμμικτα» άρχισαν να σχεδιάζονται ενόσω ο Δημαράς βρισκόταν εν ζωή. Το θυμολογικό υπότιτλο τον κατέθεσε ο ίδιος ο συγγραφέας, έναν χρόνο προτού πεθάνει σε συνέντευξή του, που δημοσιεύθηκε μεταθανάτως. Οι επιφυλλίδες είναι διατεταγμένες κατά χρονολογική σειρά και όχι κατά θεματική, γιατί σ' αυτή τη μορφή παραδόθηκαν από τον Φίλιππο Ηλιού στον Μανόλη Σαββίδη.

Η επιφυλλιδογραφική πορεία του Κ.Θ. Δημαρά στα

Σε δύο τόμους, με τον τίτλο «Σύμμικτα, Δ'». Λόγια περί μεθόδου, συγκεντρώθηκαν 301 επιφυλλίδες από το 1931 ως το 1989 του ιστορικού της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Η Πόπη Πολέμη ολοκλήρωσε την έκδοση που άφησε στη μέση ο εκλιπών Φίλιππος Ηλιού

πρώτα βήματά της δεν αποποιείται το ρόλο του κριτικού της λογοτεχνίας, ώπου σταδιακά τον εγκαταλείπει χάριν της αισθητικής θεώρησης και κατόπιν της ιστορικής. Και με τα δικά του λόγια, όταν θέλει να προβεί σε απολογισμό, διευκρινίζει με την απόσταση του χρόνου:

«Υστερα από ευρύτερους ή και περισσότερους παραδοσιακούς χώρους αναζητήσεων γύρω από τη λογοτεχνία (ας θυμηθούμε και την άσκηση της κριτικής), επέρασα διαδοχικά, από την μελέτη της ιστορίας της λογοτεχνίας, στην ιστορία των γραμμάτων, από εκεί επορεύθηκα προς την ιστορία των ιδεών [...] και κατέληξα σε ό,τι ο-

ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΜΟΣ ΕΡΓΑΤΩΝ - ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΗΛΙΟΥ

Κ Θ ΔΗΜΑΡΑΣ
ΣΥΜΜΙΚΤΑ, Δ'
ΛΟΓΙΑ ΠΕΡΙ ΜΕΘΟΔΟΥ
1931-1989
ΕΚΔΟΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΗΛΙΟΥ
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΠΟΠΗΣ ΠΟΛΕΜΗΣ

νομάζω ιστορία των συνειδη-σεων: όχι πώς συνέβησαν τα φαινόμενα, αλλά πώς εκατοπρίσθησαν στις συνειδήσεις των μαρτύρων, και πώς η εικόνα τους μεταβιβάστηκε στις συνειδήσεις των επόμενων γενεών».

Τα σημεία αναφοράς του, τα οποία δεν τα αντιμετωπίζει πάντα ως εικονίσματα, αλλά συν το χρόνο παίρνει τις πρέπουσες αποστάσεις, είναι οι: Γιάννης Αποστολάκης, Μανόλης Τριανταφυλλίδης, Στίλπων Κυριακίδης, Κωνσταντίνος Αμαντος, Θεόφιλος Βορέας.

Παράλληλα, οι αρχαίοι Έλληνες και οι Λατίνοι, τα θέματα του ευρωπαϊκού πνεύματος, αλλά και οι μεγάλοι Ευρω-

παίοι στοχαστές, όπως ο Πασκάλ, ο Βολτέρος, ο «μεγαλοφυέστερος ιστοριογράφος των νεωτέρων χρόνων», ο Μισελέ, ο Ρενάν, «μεγάλος δάσκαλος όλων μας, φιλολόγων και ιστοριογράφων». Και από κοντά, οι σχεδόν σύγχρονοί του, ο Ζιλιέν Μπεντά (1867-1956), ο φίλος και οδηγός του Αλμπέρ Τιμπό (1874-1936) και ο Λισιέν Φεβρ (1874-1956). Από τις πρώτες επιφυλλίδες πανταχού παρών ο Κωστής Παλαμάς και θα παραμείνει πιστός μέχρι το τέλος στο «δόγμα» των τριών Κάπα: Κοραΐς. Καταρτιζής, Κουμανούδης.

Γλωσσικά, ο Κ.Θ. Δημαράς τάσσεται υπέρ της λογίας δημοτικής, του πλουτισμού του λεξιλογίου και της ανάγκης νεολογισμών, ενώ δεν αρέσκεται σε ιδιωτισμούς και στο σχολαστικισμό της ορθογραφίας. Γιατί πιστεύει ότι η γλώσσα δεν είναι νεκρός οργανισμός, αλλά ζωντανός, ο οποίος διαρκώς εξελίσσεται. Γι' αυτόν το τέλει ύφος είναι εκείνο «που θα ανταποκρινόταν με τόσην ακρίβεια στα νοούμενα, ώστε θα περνούσε εντελώς απαρατήρητο, αφήνοντας στον ακροατή την ψευδαίσθηση ότι επιτέλους αλήθευσε ο λόγος, και ότι έχουμε να κάνουμε με πράγματα κι όχι με λόγια [...]».